

Bir Tekno-Dil Analizi: Emoji Örneği

A Techno-Language Analysis: Example of Emoji

Elif Akçay^a

^a Marmara Üniversitesi, Bilişim Doktora Öğrencisi.
elifakçay@marun.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2566-7288

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 05.05.2021

Düzeltilme tarihi: 28.06.2021

Kabul tarihi: 30.06.2021

Anahtar Kelimeler: Meta-dil,

Emoji,

Evrinsel Dil,

Teknoloji Dili.

ÖZ

Teknoloji kullanım oranındaki artışa bağlı olarak teknolojinin kendisinin bir dil olma imkânı da artmaktadır. Bu imkân bazıları tarafından gündelik ve edebi dili tehdit eden bir yan etki olarak eleştirilmektedir. Tekno-devrim, iletişim kurma biçimlerimizi çok yönlü olarak etkilemektedir. İletişimin sözlü ortamdan telefon ve bilgisayarlar aracılığı ile dijital ortamlara kayması, teknolojinin kendine has dili üzerine yeni tartışmaları ortaya çıkardı. Teknolojik dil, iletişim ihtiyacını karşılarken gündelik dildeki anlam bulanıklığına, karışıklığına, belirsizliğine ve çokluğuna yol açan unsurlardan arınmaktadır. Sembolik bir hale bürünen bu dil; sade ve daha anlaşılır, herkesin kolayca öğrenebildiği yeni bir iletişim diline dönüşmektedir. Bu çalışma, iletişim sıklığını artıran teknolojik gelişmeler ve özellikle görece olarak daha özgür bir ortam yaratan internetin de etkisiyle teknolojiye dayalı yeni sembolik bir dil yaratma isteği ile ilgilidir. Bu araştırmanın amacı, herkesin anlayabileceği bir internet dilinin, yeni ve birleştirici bir dil olabilme imkânı açısından değerlendirilmesidir. Araştırma, literatür taramasına dayalı analitik bir çalışmadır. Yapılan çalışmada; “Emojiloji, eski meta-dil arayışının yeni versiyonu olabilir mi?”, “Hız olgusunun büyük bir etken olduğu, yazma ve okuma davranışlarımızın sürekli değiştiği bilişim devrinde, emojiler fark etmediğimiz bir şekilde yeni meta-dilimiz mi olmaktadır?”, “Teknoloji yeni bir üst-dil yaratma kabiliyetine sahip midir?”, “İnternet ve teknolojiye kullanılan kısaltma ve simgeler bir dil olarak değerlendirilebilir mi?”, “Emoji, meta-dil arayışının bir sonucu olarak kabul edilebilir mi?”, “Teknolojinin oluşturduğu bu dil yani emoji, meta-dil arayışına son verebilir mi?” sorularına cevap aranmaktadır. Yapılan çalışmada teknoloji dilinin getirdiği hız ve minimum karakter ile maksimum enformasyonu sağlama isteğinin henüz bir üst dil olmasa da bu arayışa son verecek bir potansiyele sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 05.05.2021

Received in revised form: 28.06.2021

Accepted: 30.06.2021

Keywords:

Meta-language,

Emoji,

Universal Language,

Technological Language.

ABSTRACT

The possibility of being a language for technology is raising based on the increase in usage rate of technology. This is criticized to threaten literary and daily language by some. Technological revolution affects the ways of communication sophisticatedly. The tendency of communication from oral to digital causes new arguments about the language of technology. Technological language provides for communication, and also it purifies the uncertainty and ambiguity of daily language, thus, it turns into a language which can be understood by anyone. This study is about the claim to create a new symbolic language based on technology by effects of the internet, which creates a free environment relatively, and technological developments, which increases the frequency of communication. This study aims to evaluate if it is possible to turn internet language, which is understood by anyone, into a new and connective language. This is an analytical study based on literature review. This study looks for answers to some questions such as “Might emojis be a new version of old meta-language seeking?”, “Does emoji become our new meta-language unwittingly at information age when speed is a major factor, and reading and writing praxes change rapidly?”, “Is technology capable to create a meta-language?”, “Are clippings and signs considered as a language?”, “Might emoji be considered as a conclusion of meta-language seeking?”, “Might emoji, which has been created by technology, end the meta-language seeking?”. This study concludes that the claim of supplying maximum information along with minimum characters and the speed, that is provided by the technological language, has the potential to end the meta-language seeking although it has not existed yet.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Akçay, E. (2021). *Bir Tekno-Dil Analizi: Emoji Örneği*. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7 (1), Yaz, s. 203-213.

1. Giriş

“Ne kadar bilersen bil,
söylediklerin karşındakilerin anlayabileceği kadardır.”

Mevlâna

İçinde yaşadığımız dünya teknoloji ile evrim geçirmeye devam ederken, dil de bu evrime eşlik etmektedir. Okuma ve yazma davranışlarımız hızla değişirken internet ve teknolojiye dayalı bir dil, gündelik dil karşısında daha sade ve anlaşılır bir hal almaktadır. Duyguların ve tutumların görselleştirilmesi yolundan giden bu tekno-dil, evrensel bir dil yaratma arzusunun sonucu olarak görülmektedir.

İnsanların kendisini ifade etmek için kullandığı en gelişmiş ve en önemli araç olan dil, ortaya çıkışından bugüne iletişimin, anlatmanın ve anlamının aracı olmuştur. Dil, insanların kendilerini ifade amacıyla bir araya gelerek oluşturdukları toplumda, kullandıkları en önemli özelliştir. “İnsanoğlu tabiatta gördüğü her şeyi anlamlandırmaya çalışmakta ve onu dil aracılığıyla adlandırarak yaşantısıyla bütünleştirmektedir. Dil; canlıdır, üretkendir, değişkendir” (İşliyen ve İşliyen, 2019: 15).

2. Dilin Tanımları ve Kökenine Dair Görüşler

Farklı tanımlara “Ve bütün dünyanın dili bir,
ve sözü birdi.”

Tekvin 11

Pek çok kaynakta dil, bir iletişim yeteneği olarak tanımlanır. Daha geniş anlamda ise güncel sözlükte dil, “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban, düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracıdır” (TDK, 2020). Kültürün taşıyıcısı olan dil, Dilbilim Sözlüğü’nde, “İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin: ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş sistemdir” (Kocaman vd., 2013).

İnsan dili, olan şeylere işaret etmekle beraber, geçmişteki veya gelecekteki, gerçek ya da hayali olayları ifade etmeye de imkân tanımaktadır. Sınırlı miktardaki unsur ile sınırsız sayıda cümle üretmeye imkân veren bir düzenektir. İletişim biçimlerinin her çeşidi dil olarak adlandırılabilir. Altınörs’e (2016: 21) göre, arıların dansı da bir iletişim sistemi olarak arıların dilidir. Ona göre dil kelimesi Picasso’nun dili, Giacometti’nin dili gibi örneklendirdiği sanatsal ifade biçimlerinin çeşitliliğini belirtmek için de kullanılır. Böyle kullanıldığında geniş bir yelpazeyi ifade eden dil, dar anlamıyla sadece insana özgü sözlü dili belirtir.

Dil, insanla insan ve diğer var olan şeyler arasında birleştirici bir bağ kurar. “Dil yalnız insanlar arasında iletişimi ve mevcut bilgilerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir vasıttan ibaret değil, aynı zamanda var olanları tanımak için yeni bilgiler elde etmede yol gösteren bir rehberdir” (Öner, 2013).

Düşünen olmasıyla diğer varlıklardan ayrılan insanın zihin hayatı dil üzerine tasarlanmıştır. Düşünme ile dil arasında sıkı bir ilişki vardır. Gerçekliği algılayışımız dil sayesinde mümkündür.

Dilin kökenine baktığımızda, ilk dilin ne zaman oluştuğu tartışma konusudur, fakat en az doğa ve varlığın kökeni kadar eski olduğu görülmektedir. Merian, “Dilin kökeni, insan zihninin ortaya koyabildiği en büyük meseledir; filozoflar tarafından ele alınmaya ve hakkında hüküm verilmeye en layık konudur; lakin aynı zamanda da çözülmesi en zor olanıdır” (1781: 181) demektedir. Saussure’a (1995: 105) göre ise dil, eski kuşakların miras bıraktığı ve olduğu haliyle benimsenmesi gereken bir üründür. Ona göre dilin kökeni meselesi sanıldığı kadar mühim değildir, dahası üzerine durmak da yersizdir. Köken meselesi her dönemde farklı yaklaşımlarla, değişik tartışmalara neden olmuştur. Dilin ortaya çıkış meselesine iki yönlü bakılmaktadır. İlk yaklaşım, kutsal kitaplara dayandırdığı “söz”ün tanrısal bir bağış olduğuna inanmaktadır. İkinci yaklaşımda ise evrim teorisi veya bilimle ilk yaklaşıma itiraz edenler yer almaktadır.

Kutsal kitaplarda, Tevrat’ta, “Tanrı, ‘Işık olsun’ diye buyurdu ve ışık oldu. Işığa ‘Gündüz’, karanlığa ‘Gece’ adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ilk gün oluştu. Tanrı, ‘Göğün altındaki sular bir yere toplansın, kuru toprak görünsün’ diye buyurdu ve öyle oldu. Kuru alana ‘Kara’, toplanan sulara ‘Deniz’ adını verdi” (Tekvin, Yar:1) ayetleriyle Tanrı’nın kâinatı buyruğu ile yarattığı, aslında Tanrı’dan sonra var olan ilk şeyin, onun yaratıcı kelamı, buyruklarıyla yarattıklarına ad vermesi olayı olduğu görülmektedir. “Rab Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Âdem’e getirdi. Âdem her birine ne ad verdiyse, o canlı o adla anıldı. Âdem bütün ehli ve yabancı hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu” (Yaratılış, 2:19). Âdem’in varlıklara isim vermesi, kullandığı dilin biricikliği, ilk lisanın kusursuzluğuna inandırmaktadır. İncil’in Yohanna nüshasında, “Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve söz Tanrı’ydi” (Yohanna:1) ayetlerinde de dilin insan tarafından yaratılmadığı, insana Tanrı tarafından sunulduğu dile getirilmektedir. Dilin kutsallığı karşısında Altınörs, De Bonald’tan yaptığı aktarımda, “insanın asla icat edemeyeceğine inandığı dili, insandan daha yüce bir varlığın mevcudiyetinin en açık delili olarak değerlendirir” (Altınörs, 2016: 49).

Kutsal kitaplardaki ayetlere göre Tanrı’nın, bir şey yaratırken isim vererek yaratması, taş olsun deyince olması gibi, kavramların fiziksel bir gerçekliğe dönüşmesinden birebir özdeşlik çıkarımında bulunulabilmektedir. Bu denklikçi kurama göre anlamlarla sözcüklerin tam tekabül edip üst üste gelmesi durumu söz konusudur. Yine kutsal metinlere göre dilin insana özgü olmadığı, Tanrı’nın da iletişim kurmak için sözel, dilsel bir araç kullandığı kabul edilmektedir. Tanrı, söylediğini tam anlayan Âdem’e kendi dilini öğrettiyse, o zaman başlangıçta terimsel çelişki yaşanmadığı, Tanrı’nın metadil ile konuştuğu sonucuna varılmaktadır. Ayetler, Tanrı’nın tam olarak söylemek istedikleri şeyler olarak kabul gördüğünden, Âdem ile Havva arasında anlam belirsizlikleri gibi dilde iletişimi zorlaştıran durumlar yaşanmamıştır, denebilmektedir. Burada teolojik bakış açısına göre ilk iki insanın birbiriyle konuştuğu dilin arayışının, aslında meta-dil arayışı olduğu görülmektedir.

Evrimci bakış açısı böyle söylememekle birlikte insanın daha sonra çevreyle etkileşiminde ve karmaşıklaşan ilişkilerinde dilin kaynağını bulmaya çalışmaktadır. Ses çıkarma becerisine hemen hemen her canlıda rastlarken konuşma, sadece insana özgü bir davranış olarak görülmektedir. Bunun nedeni insanın beyin fonksiyonlarının gelişmiş olmasıdır. “İlk insandan bu yana beyin yapısında da değişiklik olup olmadığı her zaman merak edilen konulardan birisi olmuştur. Beyin yapısı ile kullanılan dil arasında bir ilişki olup olmadığı da çeşitli araştırmalara konu olmuştur” (Günay, 2013: 88). Herder, dilin kökenine ilişkin denemesinde, “İnsan, kendine özgü düşünüm durumunu elde ettiğinde ve bu düşünüm ilk kez özgürce hareket edebildiğinde dili icat etmiştir” der (Cassirer, 2018: 38).

Evrim teorisine göre bir adaptasyon olarak dilin, insan topluluklarının değişen çevreye daha iyi uyum sağlamasını mümkün kılan bir hayatta kalma stratejisi şeklinde evrimleştiği savunulmaktadır. İzbul (1983), dil evrimi üzerine yaptığı araştırmalarında, konuşma dili gelişimini sağlayan anatomik evrimin,

sapiense geçişin temel yönlerinden biri olduğunu söylemektedir. İnsanda dilin düşünceleri dışa vurma isteği ile evrimleştiği düşüncesini savunanlar; ağız yapısı, dil ve diş yapısı, gırtlaktan sesin çıkması vb. gibi görüşlerini biyolojik temellere dayandırmaktadır. Taklit seslerden yararlanan hayvanlarda; kuşlar, kediler, papağanlardakiler gibi bunun ilkel formlarını örnek olarak göstermektedirler. Dilin oluşumunu, Tanrı lütfu olarak gören bakış açısının en şiddetli aleyhtarlarından biri de Darwin'dir. Darwin'e (1980: 79) göre, tarih öncesi çağlarda dil yavaş yavaş, bilinçsiz olarak ve birçok aşamadan geçerek geliştirilmiştir.

Hangi yaklaşımın doğru olduğuna kolayca karar verememekle birlikte dilin kökenine inildiğinde meta-dilin mümkün olduğu görülmektedir. "Sonuçta dilin kökeni sorunu her zaman için –onu en derinlemesine ele alan ve onunla en çok boğuşan düşünürler için bile- gerçek bir maymun bulmacası ¹ haline gelir" (Cassirer, 2018: 40,41). Teolojik yaklaşıma göre Tanrı'nın öğrettiği dil, zaman içinde farklılaşmış ve kendi kökenini bulamayacak kadar yabancılaşmış olabilir fakat gelinen ortak nokta hep ilk lisanın; filozofların arayışlarından vazgeçmediği, kusursuz bir dil, meta-dil, olduğunu göstermektedir.

3. Dil Felsefesi ve Temel Kavramlar

Dil felsefesi, filozofların genel anlamıyla dili konu edinip üzerine düşündükleri bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Düşüncenin de felsefenin de ana maddesi dildir ve dil felsefesi düşüncenin aracı olan dili sorgulamaktadır. Dili tanıyabilmek için dilbilim ve felsefe iç içe geçmektedir. Dil felsefesince tartışılan onlarca soru, kesin cevaplar aramaktan ziyade, anlamı anlamak ve dili tanıyabilmek içindir. Antik Yunan'da "Logos"; "söz" ve "dil" anlamları dışında "düşünce" ve "akıl" demektir. Bir sözcüğün en küçük anlamlı söz birimi olup "biçim" ve "anlam" olarak iki yanlı olduğunu ilk kez ileri süren Aristoteles olmuştur. Antik Yunan'dan bu yana sorgulanan dil, 17. yüzyılda John Locke'un kimilerine göre felsefe tarihinde ilk dil kuramını, sözcüklerin anlamı ile düşünme ve iletişim kurma arasındaki ilişkiyle geliştirmesiyle devam etmiştir. "Gönderme" ile "anlam" arasındaki ayrımın ilk örneklerini veren J. Stuart Mill'den sonra, Ferdinand Saussure'nin dil üzerine yapmış olduğu çalışmalar göstergebilimin ve yapısalcılığın gelişimine öncülük etmiştir.

Dil felsefesi açısından sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu tümce kavramları çok önemlidir. "Terim bir ya da birkaç sözcükten oluşan, tam bir tümce ya da bir tümcenin mantıksal parçası olan dilsel bir yapıdır" (İnan, 2013: 5). Dil felsefesinde; dilin yapısına odaklanan sentaks (sözdizimi), sözcüklerin anlamlarını inceleyen semantik ve dilin kullanımıyla ilgili sorular soran pragmatik yardımcı disiplinler olarak karşımıza çıkmaktadır. "Semantik" (anlambilim) ifadelerin anlamları ve anlama katkılarını, "pragmatik" ifadelerin anlam bulduğu kullanım alanlarını incelerken, "sentaks" ise dilin yapısı, sözlerin dizimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Sentaks, dil felsefesi ve dilbilim alanlarında, özne/yüklem ayrımı temel bir rol oynamaktadır. Özellikle Kant'ın etkisiyle felsefi terminolojiye yerleşmiş olan bu ayrım da "yüklem", bazen bir tümcenin sentaktik bir parçasını dile getirirken bazı durumlarda da bir nesneye yüklenen özelliği kastetmektedir. Günümüz felsefesinde bir yüklem ile o yüklem bir tümce içinde dile getirdiği anlam birbirlerinden ayrılmaktadır.

Tarih boyunca dil ve anlam problemlerinden bahsedilmektedir. Günümüzde anlam üzerine öne sürülmüş çok farklı görüşlerin olması hem dilbilimde hem de felsefede anlam üzerine bir uzlaşımın olmadığını göstermektedir. Anlam, dil felsefesinin en temel kavramlarından biridir. Üzerine çok şey söylenmiş birçok farklı kuram geliştirilmiştir. Dil felsefesinde, bir dilin parçası olan bir sözcüğü, ya da sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan tümce gibi bir terimi kavradığınızda o kavranan "şey" bir anlamdır. Dil felsefecileri: "Anlam nasıl ortaya çıkıyor?", "Sözcükler bir araya gelip nasıl bir anlam ifade ediyor?", "Bu

¹ Maymun bulmacası (Monkey puzzle): Araucaria araucana. Güney Amerika'ya özgü iğne yapraklı bir ağaç. Dalları öyle sık ve kıvrımlıdır ki maymunun bile ona tırmanmakta zorlanacağı düşünülerek "maymun bulmacası" olarak adlandırılmıştır.

anlamları biz mi kurguluyoruz yoksa bizden bağımsız olarak varlar mı?” gibi sorular üzerine tartışmaktadır. Dil felsefesinin ortaya çıkışından çok önce felsefe dilinde yerini almış olan kavram, birçok nesnede örneklenebilecek türde genel bir şeydir. Cassirer’e (2018: 33) göre kavram (notio, conceptus), özsel özgümlüklerin toplamını, yani nesnenin özünü temsil eden tasavvurdur. “Başkalarının düşüncelerini kavramanın, anlamamanın yolu ortak kavramlara sahip olmaktan geçer” (Çotuksöken, 1993: 47). Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı olan kavram (TDK, 2018), bilimde ve felsefede olduğu kadar, gündelik dilde de sıklıkla kullanılmaktadır. “Kant’ın etkisiyle günümüzde de baskın olan bir görüşe göre kavram bizim nesnelere düşünmemizi sağlayan ve hep ‘genel’ olan yapılardır. Ancak bazı felsefeciler kavramın ne olduğu ve tanımını konusun da Kant’tan daha sonraları ayrılmışlardır. Frege’nin kuramında kavram ve anlam birbirlerinden tamamen ayrılır. Alonzo Church gibi bazı felsefecilerin görüşüne göre ise kavram hep genel olmak durumunda değildir ve her terimin dile getirdiği anlam bir kavramdır, kısaca kavram ve anlam aynı şeydir” (İnan, 2013: 7).

4. Meta-Dil Arayışı ve Filozoflar

Dil felsefesinin üzerine yoğunlaştığı gönderme, bağlam, doğruluk değeri, işlem ve kaplam gibi daha birçok kavram incelediğinde, dilin göreliliği ve sınırları fark edilebilmektedir. Filozoflar ise yanlış anlamalara ve kesinsizliğe karşı herkesin üzerinde uzlaşabileceği meta-dil arayışlarını sürdürmektedir. Meta-dil arayışında evrensel, herkes tarafından kolaylıkla öğrenilebilecek ve herkes tarafından kolayca uygulanacak ve aynı anlaşılacak, anlamları doğru aktaracak sözcükler ya da diller arayışı ön plandadır. Felsefe, dil, bilim yanlış anlaşılmalara giderek ve kesinlik üzerine kurulurken, teknolojik devrimle beraber dil de istediklerimizi tam olarak söyleyebileceğimiz eksiğin kalmayacağı ya da laf kalabalığına ihtiyaç duyulmayacak şekilde evrimleşmektedir.

Filozofların dil hakkındaki görüşleri, dile yaklaşımları çeşitlilik göstermektedir. “Platon dile, varlık ve düşünce ile ilişkisi açısından yaklaşarak bu konuda felsefe tarihindeki ilk sistematik sorgulamayı gerçekleştirmiştir” (Altınörs, 2016: 78). Noam Chomsky ise çocukların dil yeteneği ile doğduğunu, tıpkı Descartes gibi dilin sadece insana has bir meleke olduğunu söylemektedir. Descartes (1966: 80) hayvanların insanlardan daha az akıllı olduğunu değil akıldan tamamen yoksun olduğunu vurgulamaktadır. “Dilin sadece insana has bir meleke oluşu, Descartes’ın yeryüzündeki varlıklar arasında ‘idealar’ın da sadece insanda bulunduğu inancına uygundur” (Altınörs, 2016: 105). Wittgenstein ise *Tractatus Logico-Philosophicus* adlı eserinde, “Dilin sınırları dünyanın sınırlarıdır” diye belirtir. Ona göre dilin sınır ve yapısını şekillendiren dış dünyadır. Galileo ve Bacon’a göre doğanın doğru dili, matematiktir. “Ne kadar matematik, o kadar bilim” denmesinde, bir şeyin içinde ne kadar çok sayı varsa doğru olma olasılığının o kadar yüksekliği vurgulanmaktadır. Çünkü sayılar nesnelere örtüşebilmektedir. “Bergson için dil, bir imkân olduğu kadar bir engeldir de: ‘En canlı düşünce, onu dile getiren ifadede donar’. Bergson’a göre dil, realiteyi sabitler ve bu suretle onun özünü meydana getiren hareketi ve değişimi görmemizi engeller” (Altınörs, 2018: 180).

5. Semboller ve Dil

Dış dünyayı sembollerle yorumlayan insanoğlu iletişimi şekillendirmektedir. Ortak anlaşma aracımız olan dilde, sözcükler aslında birer simgedir. “Sözcükler, nesnelere, kişilerin ve olayların kendileri değil, onları temsil eden soyut sembollerdir” (Akt. Gökçe, 2001: 93). Cassirer’e (1997: 42) göre dil simgeleştirme faaliyetlerinde insanın en önemli aletidir. O insanı “akıllı hayvan” olarak değil, “simgeleştirilen hayvan” şeklinde tanımlar. En temel anlamı ile simge, “Belli bir insan topluluğunun uzlaşarak kendisine belli bir anlam yüklediği somut nesne ya da işaret, rumuz, timsal, sembol, bir düşünceyi, soyut bir kavramı belirten somut nesne ya da işarettir” (Dil Derneği, 2018). Georg Friedrich Creuzer (1964: 20) sembolü, “biçim ve varlık arasında ya da ifade ile fikir arasında” aracı olarak görür. İlk çağlarda, mağara duvarlarında, çizgiler olarak doğup, günümüze kadar gelişerek ulaşan semboller gösterge bilimi

(semyoloji) sayesinde bilimsel bir anlam kazanmıştır. Göstergibilim, “iletişim amacıyla kullanılan her türlü gösterge dizgesinin yapısını, işleyişini inceleyen bilim, imbilim, (matematiksel mantıkta) göstergelerin dildeki kullanımları ya da dile uygulanması (Dil Derneği, 2018) anlamlarında kullanılmaktadır.

İnsanlar sembolleri kullanarak anlamlı bir toplumsal dünya kurmaktadır. Mağara duvarlarına sözlü kültürün çizimlerle yansıtılması hem dönemin sanatını hem de yazının başlangıcını göstermektedir. Nesneleri ve dili yansıtılmalarının dışında düşünceleri de gösterdiklerinden bu şekiller, yazıdır denebilmektedir. Semboller şeylere atfettiğimiz anlamları temsil ettiklerinden kritik bir öneme sahiptirler. “Göstergeler konuşulan dilin sözcüklerine gönderme yapmaya başladıklarında kesin bir ilerleme kaydedilmiş oldu” (Jean, 2006).

Şekil 1.İnsanoğlunun İlk Yazı Çalışmaları
(Lascaux Mağarası, M. Ö. 17. 000)

Şekil 2.Mısır Hiyeroglif Yazı Örneği

Şekil 3. Çin Resimyazıları Örneği

Cassirer’e (2005: 33) göre işaret, düşüncenin zorunlu ve en önemli parçasıdır. Ona göre işaret içeriğin kendisini oluşturan ve ona tam kesinliğini kazandıran bir vasıta. Sembolleştirme, önerme sembolleri ve mantık değişmezleriyle, günlük dildeki önermelerin ve çıkarımların sembolik dile çevrilmesiyle de yapılmaktadır.

De Morgan, 1847'de, mantığı matematiksel yoldan sembollerle ifade edilen bir yapıya kavuşturmanın ilk örneğini vermiştir. De Morgan'ın çalışmaları C.S. Peirce tarafından geliştirilmiş ve Peirce, mantığın matematiksel bir modele göre kurulması konusunda gayret göstermiştir. Boole, Schröder, Venn gibi matematikçilerin de çabaları bu doğrultuda olmuştur. Klasik mantık günlük dile dayalı olması nedeniyle kısmen semboliktir; oysa lojistik (sembolik mantık), hiçbir içeriksel örneğe yer vermeyen, günlük dilden apayrı bir sembolik dil geliştirmesi nedeniyle tamamen semboliktir. Lojistikte sembolleştirme işlemi, üç aşamalı bir işlem olarak karşımıza çıkar: 1) Önerme sembolleri: Basit önermeler p, q, r, s, t vb. harflerle sembolleştirilir. 2) Önerme eklemeleri: Önerme eklemeleri A, V, -», işaretleriyle sembolleştirilir. 3) Parantezler: Bir veya birden fazla bileşik önermeden bir önerme eklemi ile yeni bir bileşik önerme meydana getirilirken, önceki önermeler paranteze alınır (Özlem, 2004).

Bu modern mantık, Aristoteles mantığını aşmış genişletmiştir. Frege sembolik mantığın temellerini *Begriffsschrijf* adlı kitabıyla atmıştır. “Frege'nin nezdinde bir dilsel beyanın sahici bir bildirim cümlesi addedilebilmesinin koşulu, o beyan ile dile getirilen hükme ‘doğru’ ya da ‘yanlış’ değerlerinden birinin verilebilmesine bağlıdır” (Altınörs, 2016: 169).

Teknoloji de kendine sembolik bir dil seçmiştir. “Klasik metin ve yazı dili, yerel sözcükler ve metinlerden oluşurken teknoloji ve internet dili evrensel simge ve rakamlardan oluşur. [T]eknoloji dili, sayısal ve sembolik temele dayanır. Dijital metin, bilgisayar destekli ya da temellidir. ‘0 ve 1’lere ve ‘<, →, ↔, >, ≡, ∨, ∃’ gibi mantık sembollerine dayanır. Sembolik dil ise bilgisayar işletim sisteminin ve sanal gerçekliğin dilidir. Düşünce ve kavramların sembollerle anlatıldığı bu teknoloji dilinde betimlemeler daha anlaşılır yapıdadır. Örneğin internette sıkça karşılaştığımız ‘:-)’ sembolü gülümsemeyi ifade eder” (Işıklı ve Küçükvardar, 2016: 264-266). Dünyanın neresinde olursak olalım karşımıza çıkan basit kurukafa sembolü, beynimizde tehlike anlamı uyandıracaktır.

6. Bir Meta-Dil Olarak Emoji

Bilişim çağında dünya hızla küreselleşirken teknolojik dil, internetin de etkisiyle yeni sembolik bir dil yaratmaktadır. Teknolojiye dayalı bu dil, kültürel alışveriş hızını artırmaktadır. İletişimin sözlü ortamdan telefon ve bilgisayarlar aracılığı ile dijital ortamlara kayması, teknolojinin kendine has dili üzerine yeni tartışmaları ortaya çıkarmaktadır. Teknolojik dil iletişim ihtiyacını karşılarken gündelik dildeki anlam bulanıklığı, karışıklığı ve çokluğuna yol açan unsurlardan arınmakta, sembolik bir hale bürünmekte, böylece sade ve daha anlaşılır, herkesin kolayca öğrenebildiği yeni bir iletişim diline dönüşmektedir. “Teknoloji zaten doğal olarak kendine özgü teknik bir terminoloji yaratmayı başardı. Cihaz ve makinelerdeki parça, sistem, işlem, sembol ve ikonlar çoğu zaman sadece teknolojiye özgüdür. Sevinç, üzüntü, şaşkınlık, bıkkınlık, takdir gibi duygusal tepkiler, yüz çizimlerinde verilmektedir” (Işıklı ve Küçükvardar, 2016: 264). Küreselliği yadsınamaz bir hal almış İngilizce dahi önemini kaybederken onun yerini gülen suratlar, kalpler ve kedi gibi simgeler almaktadır. Algılarımızın kulak ve duyma merkezli çıkıp yerini göz ve görme merkezliye bırakması tekno-kültürde evrensel nitelikte yer alacak bir meta-dilin nasıl olacağını da az çok ortaya koymaktadır.

Teknolojideki büyük ilerlemeyle birlikte kültürel devrim ortaya, emoji gibi çarpıcı ve çeşitli ifadeler çıkarmıştır. Erişim kolaylığı ile daima ileri giden teknolojide söylemin, sırasıyla mesajlaşma, e-posta ve sosyal medyaya geçişi sürpriz olmamıştır. Düşüncelerimizi, duygularımızı ve cevaplarımızı iletme konusunda kestirme bir yöntem olan emojiler, sosyal medya kullanımındaki önemli derecede büyümeyle birlikte bilişim teknolojisiyle ilgili çalışmaların çok konuşulan konularından biri haline gelmiştir. Bugün,

sosyal ağlara göre, yalnızca Facebook gönderilerinde her gün 700 milyondan fazla emoji kullanıldığı tahmin edilmektedir (Buchholz, 2020).

İnsanlar emojilerden sosyal medya kanallarında, yeni bir dil olarak bahsetmektedir. Emoji, tasarımı gereği, yazılı iletişim ile “gerçek” dünya arasında, resimler veya ikonlar kullanarak doğrudan bir bağlantı kurmaktadır. Japonca “resim” ve “karakter” birleşiminden meydana gelen emoji (絵文字) kelimesi, 1990'ların sonlarında Shigetaka Kurita (栗田 穰崇) tarafından Japonya'da yaratılmıştır (Etymonline.com, 2021). Ancak 2011'de Apple'ın emojileri IOS 5 işletim sistemine dâhil etmesiyle küresel bir kitleye ulaştığı görülmektedir. Emojinin Japonya'da ortaya çıkmasına rağmen temelleri Mısır hiyerogliflerine dayandırılmaktadır.

Emoji, ruhsal durum ve karakter anlamına gelmektedir. Günümüzde sıklıkla kullanılan emojiler dijital ortamlardaki iletişime duygu ağırlıklı olmak üzere destek verirken hız da katmaktadır. Bu küçük çevrim içi kullanılan dijital görüntüler; çok gelişmiş, duygu yüklü, simgesel bir palete sahiptir. İlk başlarda yazılı mesajın daha az belirsiz olmasına yardımcı olmak için kullanılan emojiler, kendi yeterlilikleri fark edildikçe yazıya ihtiyacın kalmadığı bir dünyada potansiyel bir küresel iletişim biçimi olma yolunda ilerlemektedir. “[E]mojinin, dil ve iletişimi etkilediği bilinmektedir. İnternet kullanıcıları, kimi zaman sözlü ifade edemedikleri duygularını ifade etmek için emoji den destek almaktadır. Kimi zaman ise ‘üretim, tüketim ve hız’ unsurunun etkin olduğu günümüz toplumunda zamandan tasarruf etmek adına emoji kullanmaktadır” (Çakmak vd., 2019: 16).

Metin tabanlı iletişimde yüz ifadesi ve beden dili gibi ipuçların bulunmaması nedeniyle konuşmacıların duygularını iletmeleri zorlaşmaktadır. İnsanların bu sorunu emojilerle, duygusal yüzleri ifade eden yüzler aracılığıyla, çözdükleri görülmektedir. Emojiler, doğal dillere benzer şekilde değişmekte ve gelişmektedirler. Kullanıcının duyguları, duyuları veya ruh hallerini ifade etmesine izin verirken okuyucunun mesajın anlamını fark etmesine katkıda bulunmaktadır. Neredeyse tüm ülkelerin kullandığı emoji simgeleri için Çakmak, herkes tarafından kabul edilen emojilerin iletişimi daha etkin kıldığına işaret etmektedir. Çakmak'a (2019: 17) göre, “Var olan emojilere her geçen gün yenileri eklenmekte, emoji grameri oluşturulmakta ve bazı kitaplar emoji olarak yayınlanmaktadır. Emoji günümüz ve geleceğin iletişimi, okuryazarlığı ve hatta dilin ve bilginin kodlanması ve işlenmesine dair zihinsel süreçler açısından çok fazla potansiyel içermektedir.”

Pazarlamadan iletişime birçok alanda kullanılan emoji, tarihte en hızlı büyüyen dildir (Emogi Resarch Team, 2016). 17 Temmuz'un Dünya Emoji Günü (*World Emoji Day*) olarak kutlanması, Coca Cola'nın “emoji projesi”, Sony'nin 2017 yapımı “Emoji Filmi” ve General Electric'in desteklediği bilimi emoji ile eğlenceli hale getiren “GE Emoji Science” gibi örnekler emojinin kullanımı teşvik etmekte ve yaygınlaşmasına aracı olmaktadır. Kısalan iletişimin evrensel bir hal almasını hızlandıran görsel bir dil olan emoji, Boothe ve Wickstrom'un (2017) araştırmalarına göre “İngilizce konuşmayan ülkelerin Twitter, Instagram ve Facebook gibi İngilizce ağırlıklı sosyal medyayı kullanmasını kolaylaştırmaktadır.” Fikir ve duygularımızı ifade etmemizi şekillendiren, kültürel bir fenomen haline gelen emoji kullanımı, daha bağlantılı bir dünya yaratmak için iletişimi ilerletmede büyük rol oynamaktadır (Emoji Trend Report, 2019).

Bir dilin dil olabilmesi onun başka bir dile çevrilebilmesiyle mümkündür. “[B]irden çok emoji kullanarak bir cümle, bir metin hatta bir kitap oluşturulmaktadır. Dolayısıyla emoji dilinin oluşumu ve sınırlarının çizilmesi yakındır” (Çakmak vd., 2019: 32). Grafik sanatçısı Joe Hole, 2015 yılında Louis Carroll'un *Alice Harikalar Diyarında* romanını kitaptaki cümleleri oluşturmak için 25.000'den fazla emoji kullanarak çevirmiştir ve aynı şeyi *Pinokyo* ve *Peter Pan* içinde yapmıştır. Mathieu Borysevicz tarafından, tamamı emojiler ile yazılan “*The Book about Xu Bing's Book from the Ground*” adlı kitap ve farklı birçok dilin yanında emoji diline de tercüme edilmiş *Moby Dick* romanının “*Emoji Dick*” adıyla

yeniden yazılması, emoji'nin dil olduğunun en büyük kanıtlarıdır. Fred Benenson tarafından yeniden yazılan “*Emoji Dick*” kitabı “2013 yılında Amerikan Kongre Kütüphanesi’ne kabul edilen resmi bir kütüphanede yer alan emoji dilinde yazılmış ilk kitaptır” (Daşkiran, 2017).

Artan hızlanmaya paralel olarak teknik terimler ve semboller gündelik dilin bir parçası haline gelirken ana dilde meydana gelen yozlaşmada, internet dilinin etkisi de gözden kaçmamaktadır. Yazılı mesajın daha az belirsiz olmasına yardımcı olmak için kullanılırken, sözcüklerin çok ötesinde oldukları fark edilen emojiler, gündelik ve edebi dili tehdit eden bir yan etki olarak eleştirilmektedir. “Görüntüsel olarak daha açık anlamlar içermesi ve basit bir düzeyde mesaj içeriğini aktarması açısından emojilerin önemli birer mesaj taşıyıcı niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu açıdan emojiler giderek evrensel kültürel bir unsur haline almaktadır” (Güven, 2019: 204). Emojiler için belli kültürel farklılıklar taşısa da dijital dünyanın iletişim platformlarını kullananlar arasında küresel bir yakınlığa sebep olduğu söylenebilmektedir. Oxford sözlüğü 2015 yılı kelimesini “Face with Tears of Joy”, “Gülmekten Gözlerinden Yaş Gelen” emoji olarak seçmiştir (OxfordLanguages, 2015). Bir emoji'nin yılın kelimesi olarak seçilmesi, kişilerin günlük iletişimlerinde yaşanan dönüşümü özetler niteliktedir.

İnternet ve teknoloji dili; hızlı yazma ve okuma kaygısıyla sözcükleri kısaltan, daha az karakter ile zamandan tasarruf sağladığını düşünen dijital doğanların (Z kuşağı) etkisi altındadır. Emoji sadece dijital doğanların tekelinde değildir, sadece dijital doğanlar tarafından kullanılıyor da değildir. Simge ve ikondan oluşan bu yeni dil, aynı zamanda dijital yerliler (Y kuşağı) ve hatta dijital göçmenler (X kuşağı) tarafından da teknolojik cihazlarla geçirilen zamanın artışına bağlı olarak gittikçe daha fazla öğrenilen ve kullanılmaya çalışılan bir dildir. Dildeki yozlaşmaya yol açtığı iddia edilen bu tekno-dilin kendisinin bir iletişim dili olma açısından taşıdığı imkân göz ardı edilmemelidir.

6.1. Yapay Dil Esperanto ve Evrensellik

“Bir insanın birden fazla doğal dili öğrenmek zorunda kalması insanları yapay dil oluşturmaya zorlamıştır. Her dil için o dilin sözcüklerini, anlamlarını, sözcüklerin kullanım yerlerini öğrenmek gerekir. İşte burada kullanım alanı daha yaygın bir dil yaratma girişimleri başlar” (Günay, 2013). Yapay diller arasında, Polonyalı Doktor Leyzer Ludvik Zamenhof’un 1887’de tasarladığı 28 harften oluşan Esperanto, en kalıcı dil olarak kabul edilmektedir. Esperanto, adil bir iletişim aracı olmak, dil engellerini ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulmuştur. Tamamen fonetik olan dilde, her harf yalnızca bir şekilde telaffuz edilebilir ve her ses yalnızca bir şekilde hecelenebilir. Mantıksal yapılara dayandığından daha kolay öğrenilebilir olan bu yapay dilde, dilbilgisi kuralları çok azdır.

Yapay diller oluşturulurken göz önünde bulundurulmuş en önemli ilke çok basit ve anlaşılır olması gerektiğidir. Ne kadar yaygın kullanıma erişse de harfler için içine girdiğinde tüm karmaşa da onu takip etmeye devam eder. Evrensellikte, anlamda birlik sağlamak için harfler yetersiz semboller ise çok iş görmektedir. Burada söz konusu olan kusursuz bir dil aramak değildir, evrensel denilebilecek kullanım alanı daha geniş bir dil yaratma söz konusudur. Eco’ya göre “Nesnelere doğasını yansıtabilecek bir dil aramak başka şeydir, herkesin konuşabileceği ve konuşmak zorunda olduğu bir dil aramak başka şey. Kusursuz bir dili az sayıda kişinin kullanmaması ve evrensel olarak kullanılan bir dilin kusurlu olmaması için hiçbir neden yoktur” (Eco, 2004: 63).

7. Sonuç

Dil, tarih boyunca süregelen bir birikimdir. Dünyayı ve insanı algılama sürecinde dilin önemi büyüktür. Günümüz dünyası çok hızlı bir değişim içindedir. İletişim teknolojisindeki gelişmeler, toplum ve kültürler üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır. Emoji, Aristoteles mantığına, çok anlamlılık ve belirsizliğe hiç yer vermeyen sembolik mantıktan daha iyi bir alternatiftir. Teknoloji, dili değil emojileri geliştirmiştir ve buna tüm hızıyla devam etmektedir. Düzeltemediğimiz ve geliştiremediğimiz bir dilden vazgeçmek belki

de bilişim çağını daha erken yakalamamızı sağlayacaktır. Eleştirilen ve beğenilmeyen bu dil yüzyıllardır aradığımız meta-dil için bir yol olabilir.

Gelişen teknoloji, geleceğin iletişimini emoji üzerinden tanımlamaktadır. Emoji, tüm anlam karmaşalarına son verecek bir öneriden fazlası gibi gözükmektedir. Bu dil bir imkân olarak ölü, prematüre bir imkân değildir. Emojilerin, her ne kadar doğal dillerin yerini alacak şekilde tasarlanmamış olsalar da özellikle, teknolojik tekillik dediğimiz şey nedeniyle tüm dünyayı saracakları aşikârdır.

Teknolojinin yeni bir üst-dil yaratma kabiliyetine sahip olduğu bu dönemde emojiler bize, sembolik bir dilin yolunu açmaktadır. Düşüncelerin söze, sözcüklerin yazıya dökülmesinde ve en son yazının okur tarafından anlaşılmasında sürekli bir anlam kaybı ve bulanıklığının yaşanmasındansa, düşünceyle algılayan arasına bu tür basamakların girmediği emoji, üst dil arayışına son verecek bir potansiyele sahiptir.

Hayatlarımızda, ilişkilerimizde ve iletişimimizde sıklıkla başvurduğumuz bu dijital dil emoji, dijital gelecek iletişimde önemli bir role sahip olacaktır. Dünya çapında enformasyon teknolojileri tamamen çökmediği sürece emoji, varlığını sürdürecektir ve gelişmeye devam edecektir. Bu bağlamda dijital karakterlerin geleceği ve beraberinde getirecekleri üzerinde daha fazla düşünmek ve araştırmalar ortaya koymak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Altınörs, A. (2016). *50 soruda Dil Felsefesi*. İstanbul.

Altınörs, A. (2016). *Dil Felsefesi*. İstanbul.

Altınörs, A. (2018). *Dil Felsefesi Tartışmaları*. İstanbul: bilge.

Buchholz, K. (2020, Temmuz 10). <https://www.statista.com/chart/17275/number-of-emojis-from-1995-bis-2019/> adresinden alındı.

Boothe, D., ve Wickstrom, C. (2017). *Esol learners must confront diverging language pathways between social media and english for specific purposes*. Paper presented at the 10th International Conference of Education, Research and Innovation, Beijing.

Cassirer, E. (2018). *Dil ve Mit*. Pinhan.

Cassirer, E. (1997). *İnsan Üstüne Bir Deneme* (N. Arat, çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yay.

Cassirer, E. (2005). *Sembolik Formlar Felsefesi 1 Dil* (M. Köktürk, çev.). Ankara: Hece Yay.

Çakmak, V., ve Çekiç, A. (2019). Dil ve İletişim Çerçevesinde Emoji. F. Ş. İşliyen, & M. İşliyen (Dü) içinde, *Emoji: Küresel İletişim Dili* (s. 16). Literatürk Academia.

Çotuksöken, B. (1993). *Felsefi Söylem Nedir?* İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Darwin, C. (1980). *İnsanın Türeyişi* (Ö. Ünalın, çev.). Ankara: Onur Yay.

Daşkiran, L. (2017, Nisan 5). *Emoji: Yeni Bir Dilin Doğuşuna Şahit Olmak*. <https://epnext.com/cagdas-dunyanin-hieroglifi-emoji/> adresinden alındı.

Dil Derneği. (2021). <http://www.dildernegi.org.tr/> adresinden alındı.

Eco, U. (2004). *Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışı* (K. Atakay, çev.). İstanbul: Literatür Yay.

Emogi Research Team. (16 Kasım 2016). *2016 Emoji Report*. Nisan 2021 tarihinde https://cdn.emogi.com/docs/reports/2016_emoji_report.pdf adresinden alındı.

Emoji Trend Report 2019 . (15 Temmuz 2019). Nisan 2021 tarihinde <https://www.slideshare.net/adobe/adobe-emoji-trend-report-2019/1> adresinden alındı.

Etymonline.com. (2021). <https://www.etymonline.com/> adresinden alındı.

Günay, P. V. (2013). *Dil ve İletişim*. İstanbul: Papatya.

Güven, S. (2019). Siyasal İletişim Sürecinde Emojilerin Kullanımı. F. Ş. İşliyen, & M. İşliyen (Dü) içinde, *Emoji: Küresel İletişim Dili* (s. 204). Literatürk Academia.

Gökçe, Orhan. (2001). *İletişim Bilimine Giriş*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Işıklı, Ş. ve Küçükvardar, M. (2016). *Bilişim Devrimi*. Ankara: Birleşik.

İnan, P. İ. (2013). *Dil Felsefesi* (s. 5). içinde Anadolu Üniversitesi.

İncil: Yohanna:1

İşliyen, F. Ş., & İşliyen, M. (Dü). (2019). *Emoji: Küresel İletişim Dili*. Literatürk Academia.

İzbul, Y. (1983). “Beyin Evrimi ve Dil” , *Hacettepe Üni., Edebiyat Fak. Dergisi*.

Jean, G. (2006). *Yazı: İnsanlığın Belleği* (N. Başer, çev.) 4. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kocaman, A., Özsoy, S. ve İmer. K. (2013). *Dilbilim Sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi.

Merian, J. B. (1781), *Analyse de la Dissertation sur l'Origine du Language*, in Herder: *Traite sur l'Origine de la Langue*, FR. Çev. Pierre Penisson, Paris: Aubier-Flammarion.

OxfordLanguages. (2015). <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2015/> adresinden alındı.

Özlem, D. (2004). *Mantık, Klasik/Sembolik Mantık, Mantık Felsefesi*. İstanbul: İnkılâp Yay.

Öner, P. (2013). *Dil Üzerine*. Ankara: Divan Kitap.

R. Alleau, *De la nature des symboles*, Paris, Pont-Royal, 1964, s. 20.

Saussure, Ferdinand de (1995), *Cours de Linguistique Generale*, publie par Charles Bailly et Albert Sechehaye; avec la collaboration de Albert Riedlinger; ed. Critique preparee par Tullio De Mauro, Paris: PUF.

TDK. (2018). <http://tdk.gov.tr/> adresinden alındı.

Tevrat, Tekvin: Yaratılış:1